

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo organizavimas universitetinėse studijose

Jolita Šliogerienė

Docentė socialinių mokslų (edukologijos) daktarė

Mykolo Romerio universiteto

Užsienio kalbų katedra

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius

Tel: 271 46 13

El. paštas: j.sliogeriene@gmail.com

Straipsnyje analizuojama suaugusiųjų neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo universitetinėse studijose procedūra ir nagrinėjami šios procedūros atlikimo eiga bei etapai. Remiantis moksline literatūra, metodologiškai pagrindžiama neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo universitetinėse studijose procedūra. Pateikiami ir aprašomi vertinimo proceso organizavimo etapai.

Pagrindiniai žodžiai: neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo bei pripažinimo procedūra, etapai.

Tyrimo aktualumas ir problematika

Užsienio šalių universitetuose naudojamų neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimo sistemų analizės rezultatai rodo, kad nors įvairiose šalyse skiriasi tiek šiam procesui apibūdinti vartojami terminai, tiek proceso dalyviai, tiek uždaviniai bei jų sprendimo būdai, vertinimo principai yra vienodi. Iš jų patys svarbiausi yra: 1) gali būti vertinamas ir pripažįstamas bet kurioje aplinkoje vykęs mokymasis; 2) vertinamas ir pripažįstamas universitetinio lygio mokymasis, mokymosi pasiekimai, laimėjimai ar rezultatai, bet ne pati patirtis. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūra įvairiose

šalyse skiriasi priklausomai nuo naudojamų vertinimo formų, suteikiamų kreditų skaičiaus, pasirinktos programos bei studijų pakopos.

Vadovaujantis mokymosi pasiekimų vertinimo principais, kriterijų pagrindu kuriami standartai, kurie naudojami vertinimo procedūroje. Pastaruoju metu buvo sukurta nemažai vertinimo teorijų ir praktikų, kurios rodo, jog svarbiausias stimulus (Bulajeva, 2007) naujoms vertinimo formoms atsirasti buvo noras įveikti vertinimo šališkumo, subjektyvumo problemą. Jai spręsti buvo ieškoma tokių vertinimo formų, kurios padėtų sumažinti vertintojo neobjektyvumą arba patį vertintoją pašalintų iš vertinimo proceso. Dar vienas žingsnis vertinimo objektyvumui užtikrinti, anot

T. Bulajevos, buvo žengtas mėginant derinti išorinį ir vidinį vertinimą. Norint užtikrinti vertinimo rezultatų patikimumą steigiami egzaminavimo ir vertinimo centrai, kitos vertinimo tarnybos, kurios atlieka išorinį vertinimą, be to, stengiamasi į vidinį vertinimo procesą įtraukti pačius vertinamuosius. Kita praktika parodė, kad kelių vertintojų vertinimas, atliekamas etapais, užtikrina mokymosi pasiekimų vertinimo objektyvumą bei skaidrumą.

Vykdamas administracinius susitarimus, atliekant prašymo svarstymo procedūrą ir taikant mokymosi pasiekimų vertinimo mechanizmus, pirmiausia visuomet tikimasi sprendimų priėmimo *skaidrumo*, tam tikro dalyko akademinio personalo *profesionalumo* ir asmeninės *vertinimo patirties*.

Tyrimo objektas: neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūros sudedamosios dalys.

Šio **straipsnio tikslai:** 1) metodologiškai pagrįsti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūrą; 2) remiantis atlikta mokslinės literatūros analize bei mokomuoju eksperimentu, nustatyti neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūros sudedamąsias dalis ir 3) grafiškai pateikti neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo etapus.

Tyrimo metodai: Europos Sąjungos dokumentų ir mokslinės literatūros šaltinių lyginamoji analizė, patirties, įgytos stažuotčių La Rochelle universitete (Prancūzija) ir Edukacijos institute (Jungtinė Karalystė) metu, apibendrinimas bei išvadų formulavimas.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūros metodologinis pagrindimas

Mokymosi proceso vertinimo pagrindas, nustatantis paties proceso savieigos kryptingumą, dažniausiai yra susijęs su kokybės principų perkėlimu iš vieno sektoriaus į kitą. Struktūriniai ir funkciniai pokyčiai daro įtaką universitetinių studijų formų bei turinio kaitai, todėl pastaruoju metu besimokantieji atsiranda daugiau pasirinkimo galimybių. Studentai renkasi universitetų siūlomas studijų formas: dienišes, vakarines, neakivaizdines, tęstinio ar nuotolinio mokymosi studijas. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi vertinimas bei pripažinimas universitetinėse studijose – tai dar vienas būdas, atveriantis studentams galimybę formalizuoti neformaliojo bei savaiminiu būdu įgytas žinias bei įgūdžius. Tokio pobūdžio žinios ir įgūdžiai jau seniai vertinami ir pripažįstami kitose Europos Sąjungos šalyse. Lietuvos aukštojo mokslo institucijose ši sistema dar tik kuriama. Kuriant bet kokią vertinimo sistemą privalu nustatyti vertinimo etapus ir procedūrą bei vertinimo modelius. Šiame straipsnyje nagrinėjamas pats vertinimo procesas. Jo etapai Europoje numatyti jau seniai. Lietuvoje šie etapai aprobuoti Mykolo Romerio universitete ir tarptautinių ekspertų palankiai įvertinti. Neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo etapai ir procedūra yra grindžiami konstruktyvizmo teorija ir sistemų teorija.

Konstruktyvizmas – tai kelių psichologijos ir filosofijos teorijų visuma, api-

būdinanti mokymo ir mokymosi procesą (Piaget, 1973; Brunner, 1990). Šiame straipsnyje pagrindinis konstruktyvizmo principas, kad mokymasis yra procesas, kai mokymosi tikslas nėra tik perduoti informaciją bei žinias, bet ir skatinti pačių besimokančiųjų supratimą ir aktyvumą, išmokyti individą suprasti įvykių esmę, apibendrinti juos ir patiems sugebėti spręsti problemas, pritaikomas neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimams aprašyti. Kandidatas turi pats reflektuoti ir sugebėti pateikti informaciją, aprašyti savo patirtinę mokymąsi ir žinias ar įgūdžius, kuriuos įgijo įvairiose aplinkose: darbe, mokydamasis savarankiškai, kursuose, stažuotčių metu ir t. t.

Kadangi konstruktyvizmas gali daryti įtaką atskiroms mokymosi proceso dalims (Brooks, Jacqueline, Grennon, 2002): mokytojo ir besimokančiojo vaidmeniui, programai, instrukcijai bei vertinimui, atliekant neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūrą, svarbu atsižvelgti tiek į pasikeitusį dėstytojo vaidmenį, tiek į programos pakitimus, tiek į instrukcijų specifiškumą. Todėl, prieš pradėdant diegti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo procedūrą universitetinėse studijose, svarbu atsižvelgti į visus vertinime dalyvaujančius veiksnius:

Dėstytoją, nes pagal konstruktyvizmo teoriją dėstytojas yra tik pagalbininkas, patarėjas; mokymosi centre – pats besimokantysis.

Programą, nes, kaip numato konstruktyvizmo teorija, standartizuotos programos atmetamos ir skatinama kurti programas, kuriose pabrėžiamos ankstesnės besimo-

kančiųjų žinios ir skatinamas spręsti problemas.

Instrukcijas, nes, remiantis konstruktyvizmo teorija, pedagogai pabrėžia faktų jungimą į visumą ir naujo supratimo skatinimą. Instruktoriai pritaiko mokymo strategijas atsižvelgdami į studentų pateikiamus atsakymus ir skatina studentus analizuoti, interpretuoti ir nuspėti informaciją.

Vertinimą, nes, pasak konstruktyvizmo teorijos, atmetamas standartizuotas testavimas ir vertinimas balais. Vertinimas tampa mokymosi proceso dalimi tam, kad besimokantieji galėtų atlikti svarbesnį vaidmenį priimdami sprendimus, kokia daroma pažanga.

Priešingai negu pozityvizmas, konstruktyvizmas postuluoja požiūrį, kad besimokantieji, užuot atradę objektyvias žinias, reorganizuoja ir restruktūroja savo patirtį ir konstruoja savąją sistemą objektyvios tikrovės pagrindu. P. C. Candy (1991) teigia, jog konstruktyvizmas pabrėžia, kad žinių negalima išmokyti, jas reikia išmokti, t. y. susikonstruoti, nes žinios yra tai, ką sukuria pats besimokantysis (Von Glasersfeld ir Smock, 1974, xvi, cituota Candy, 1991). Konstruktyvistinis požiūris į mokymąsi palaiko psichologinę autonomijos versiją, kuri pabrėžia besimokančiojo elgesį, nuostata ir asmenybę. Šiuo požiūriu autonomija yra įgimtas individo sugebėjimas, kurį institucinis švietimas gali deformuoti arba nuslopinti, ir palaiko autonomijos versiją, kai yra skatinama individuali atsakomybė už sprendimus, ko ir kaip mokytis, o taip savo ruožtu skatinamas kryptingas dalyko mokymasis, kuris tampa būtina besimokančiojo autonomiškumo sąlyga. Atžvalga į visus konstruktyvizmo neformaliojo ir

savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūroje dalyvaujančius veiksmus bei jų pritaikymas šiam procesui leidžia kandidatui autonomiškai veikti ir pačiam prisiimti atsakomybę už vertinimo procedūros eigą.

Sistemų teorija dažnai siejama su savireguliacija, kuri apibūdinama kaip atviros sistemos sugebėjimas naudojantis grįžtamuoju ryšiu išlaikyti vidinį sistemos stabilumą, atsižvelgiant į aplinkos pokyčius. Atliekant neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimą, palaikydamas grįžtamąjį ryšį su dėstytoju kandidatas turi sugebėti pats inicijuoti vertinimo procesą, pasirinkti sau patogų laiką, tinkamus neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų aprašo bei pateikimo būdus. S. W. Littlejohn (2001) apibūdina sistemą kaip grupę objektų, kurie yra susiję vienas su kitu ir sudaro visumą. Sistemos gali būti uždaros ir atviros. Kadangi sistemos struktūrą nulemia jos funkcionalumas, tai sistema dažnai nagrinėjama tiriant jos komponentų poveikį vienas kitam. Uždara sistema nesąveikauja su išorine aplinka, todėl jos funkcionalumas yra labai ribotas. Sistemų teorijos požiūriu reikėtų nagrinėti atviros sistemos sudedamąsias dalis ir jų tarpusavio sąveiką, nes atvira sistema orientuota į plėtrą ir kaitą. Pagal funkcionalumą išskiriami šie pagrindiniai sistemų teorijos principai:

Nesujungiamumas – tai užtikrinimas, kad sistema yra atskira visuma, aukštesnei nei vien tik jos dalių suma.

Tarpusavio priklausomybė – reiškinys, kai kiekviena sistemos dalis turi įtakos kiekvienai kitai sistemos daliai. Tokia dalių tarpusavio priklausomybė dažnai lemia

tam tikrus apribojimus ar suvaržymus.

Hierarchija yra kokybės užtikrinimas, kai bet kuri sudėtinė sistema yra aukštesnio rango sistemos posistemis.

Savireguliacija ir kontrolė. Savireguliacija apibūdinama kaip atviros sistemos sugebėjimas naudojantis grįžtamuoju ryšiu išlaikyti vidinį sistemos stabilumą, atsižvelgiant į aplinkos pokyčius.

Grįžtamasis ryšys yra svarbiausia sistemos kontrolės dalis, kurioje veiksmų rezultatai grįžta atskiram asmeniui ir leidžia jam nagrinėti bei taisyti darbo procedūras.

Sąryšingumas su aplinka – sistema veikia aplinką ir yra veikiamą aplinkos.

Balansas – tai išlikimo sąlyga. Kad išvengtų uždarumo, sistema turi paklusti ar priklausyti aukštesnei sistemai.

Pasikeitimas ir prisitaikymas. Kad išliktų, sistema turi keistis ir prisitaikyti prie naujų pokyčių, sąlygų.

Ekvivalentiškas galutinis rezultatas – principas, kuriuo vadovaujantis to paties rezultato pasiekiami skirtingais veiksmais, procesais.

Visi šie sistemų teorijos principai užtikrina hierarchišką neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo sistemos įdiegimo organizuotumą. Atsižvelgus į šiuos sistemų teorijos principus, neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo procedūra ir etapai privalo turėti loginę seką, būti tarpusavyje susiję ir hierarchiškai priklausomi. Etapiškumas turi būti pagrįstas savireguliacijos bei išorinės kontrolės principu, kuris gali būti veikiamas aplinkos, todėl turi būti numatyta pokyčių įtaka vertinimo bei pripažinimo procesui bei sistemos prisitaikymas prie kintančių

sąlygų. Nepriklausomai nuo individų, vertintojų, pačios procedūros bei įvairių vertinimo modelių, dalyvaujant skirtinguose vertinimo / mokymosi procesuose, turi būti pasiektas toks pat rezultatas – neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų įvertinimas ir pripažinimas.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo etapai

Išanalizavę užsienio šalių gerąją patirtį, atlikę mokslinės literatūros analizę, praktiškai susipažinę su Prancūzijoje taikoma neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo sistema bei atsižvelgę į svarbiausius vertinimo procedūros principus, išskiriame šiuos pagrindinius tokio pobūdžio procedūros vertinimo etapus.

I etapas – **priėmimas ir informacija**. Asmuo, atsakingas už priėmimą, priima prašymus, tikrina pirminius dokumentus ir suteikia reikiamą informaciją. Šiame etape pirmiausia nustatoma, ar norimas diplomą tame universitete išduodamas. Jeigu asmens pateiktą prašymą galima nagrinėti toliau, pirminis jo dokumentų (prašymas, asmens tapatybės dokumento kopija, įgyto išsilavinimo dokumento kopija) aplankas perduodamas vertinimo specialistams į Mokymosi visą gyvenimą centrą ar kitą universiteto padalinį, atliekantį neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimą.

II etapas – **aplanke pateiktos informacijos analizė**

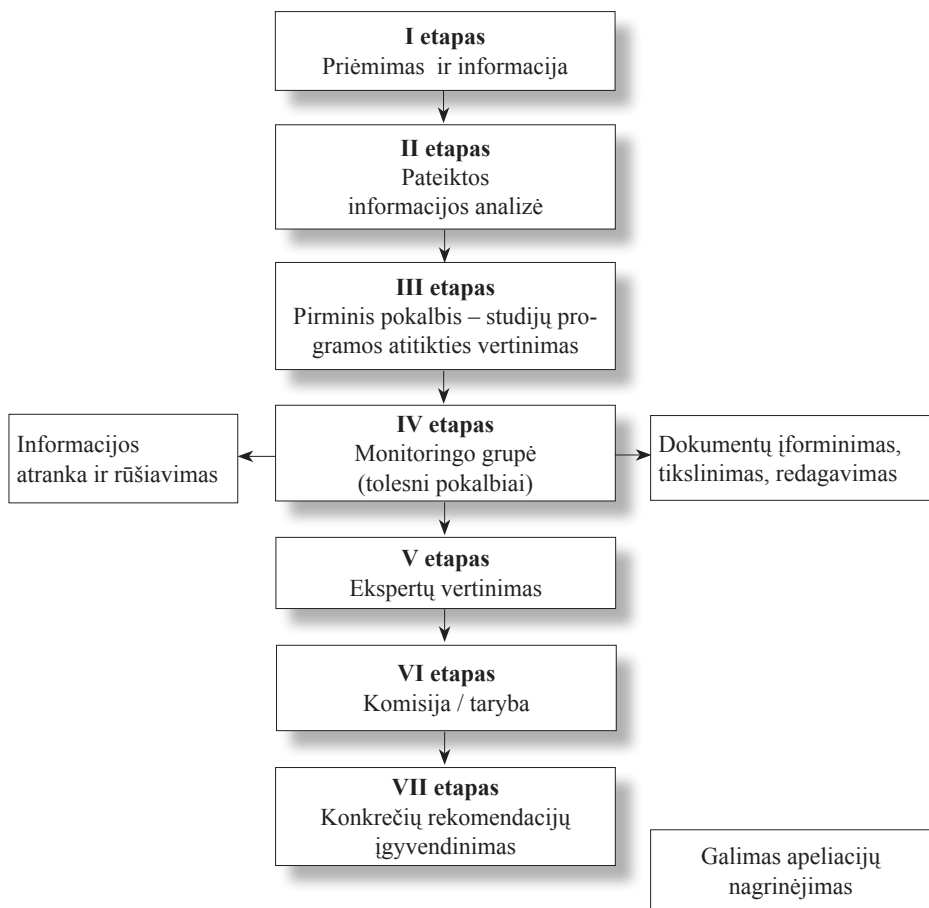
Aplanke pateiktos informacijos studijavimo tikslas yra ne tik patikrinti, ar asmuo atitinka priėmimo kriterijus, bet ir įvertinti

jo **pasirengimą** siekti universitetinio išsilavinimo, pasiruošimą pačiam projektuoti tolesnę studijų / užduočių atlikimo eigą.

III etapas – **pirminis pokalbis – studijų programos atitikties vertinimas**. Šio pokalbio tikslas – patikrinti, ar prašymas atitinka neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo kriterijus ir siekiamo diplomo pasirinkimą. Šiame etape tikrinama, ar kandidato neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimai gali būti sulyginami su studijų programoje numatytais rezultatais, už kuriuos, atsižvelgiant į vertinimo standartus, suteikiami akademiniai kreditai. Vertinant bet kurią studijų formą pasirinkusiems studentams, nesvarbu, ar tai būtų dieninio skyriaus, ar vakarinio skyriaus studentai, ar kandidatai, siekiantys formalizuoti neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimus, taikomi tokie pat vertinimo standartai.

IV etapas – **monitoringo grupė. Tolesni pokalbiai**. Šis etapas susideda iš dviejų pakopų. Pirmoje pakopoje atrenkama ir rūšiuojama kandidato pateikta informacija. Remdamasis užpildytais kandidatuojančiojo dokumentais, patarėjas dirba kartu su kandidatu aiškindamasis, kokią darbo patirtį asmuo jau turi ir kaip visus jo neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus būtų galima įvertinti. Čia numatyta veikla iš tikrųjų yra dinamiška. Ji apima įvairų kontekstą: profesinę aplinką, darbo rezultatus ir veiklos pobūdį, gamybos procesą (kuriame asmuo dalyvauja), patirtį – visa tai, kas tiesiogiai daro įtaką įgytiems mokėjimams.

Taigi patarėjas, su kandidatu aptaręs visą turimą informaciją, priima sprendimą, ką toliau veikti.

1 pav. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo etapai

Antroje pakopoje, kuri yra vadinama parama įforminant dokumentus, tikslinama ir redaguojama tai, ką parašė kandidatas (žr. 1 pav.).

V etapas – **ekspertų vertinimas**. Kai visi formalumai atlikti, monitoringo grupė teikia ekspertų grupei pirmąjį prašymą įvertinti kandidato neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus. Ekspertų grupę sudaro diplomuoti tam tikros srities specialistai ekspertai, kuriems suteikta teisė būti vertintojais. Šios grupės tikslas – išsamiai išnagrinėti kandidatų aplanką, išsėgzaminuoti kandidatą (vertinimo meto-

dika parenkama individualiai iš daugybės metodų, taikomų vertinant neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus), užpildyti tam tikrą mokymosi pasiekimų vertinimo formą, parašyti atsiliepimą ir jį įteikti komisijai / tarybai. Kai priimamas sprendimas vertinti kandidato neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus iš dalies, kandidatui pasiūloma tęsti studijas ir pasirinkti jam tinkamiausią studijavimo būdą.

VI etapas – **komisija / taryba**. Priešingai nei ekspertų grupės, kurios sudaromos pagal tam tikrą specialybę (sritį), komi-

sija / taryba sudaroma iš nuolatinų (Mokymosi visą gyvenimą centro direktoriaus ar kito universiteto padalinio, atliekančio neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimą bei pripažinimą, vadovo, kuris vadovauja komisijai, bei studijų direktoriaus) ir laikinų, kiekvieną kartą vis kitų, kurių reikia pagal tam tikras studijų programas, sušaukiamų narių.

Komisija atlieka šias funkcijas: patvirtina ir įteisina konkrečios ekspertų grupės sudėtį, įvertina neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų kaitą, atsižvelgia į ekspertų grupės atsiliepimą ir argumentus. Apsvarsčiusi ji patvirtina, atmeta arba pakoreguoja šį atsiliepimą, kuris ir tampa galutiniu komisijos / tarybos sprendimu.

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūros sudedamosios dalys

Neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo *etapiškumas* yra labai svarbus atliekant pačią vertinimo bei pripažinimo procedūrą, kurios funkcijos gali būti dviejų tipų:

1. Administracinės.
2. Vertinimo.

Atsižvelgiant į šį suskirstymą, padalinys, atsakingas už neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimą ir pripažinimą, privalo organizuoti kandidato pasirengimą tokio pobūdžio pasiekimams vertinti ir atlikti patį vertinimo procesą:

I. Parengti kandidatą vertinimui:

1. Padėti suaugusiajam identifikuoti tinkamą (tiesiogiai su tam tikru dalyku susijusį) mokymąsi.

2. Sutarti dėl konkretaus veiksmų plano neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimams parodyti.
3. Padėti paruošti ir pristatyti visus turimus įrodymus vertinimui.

II. Įvertinti kandidatą:

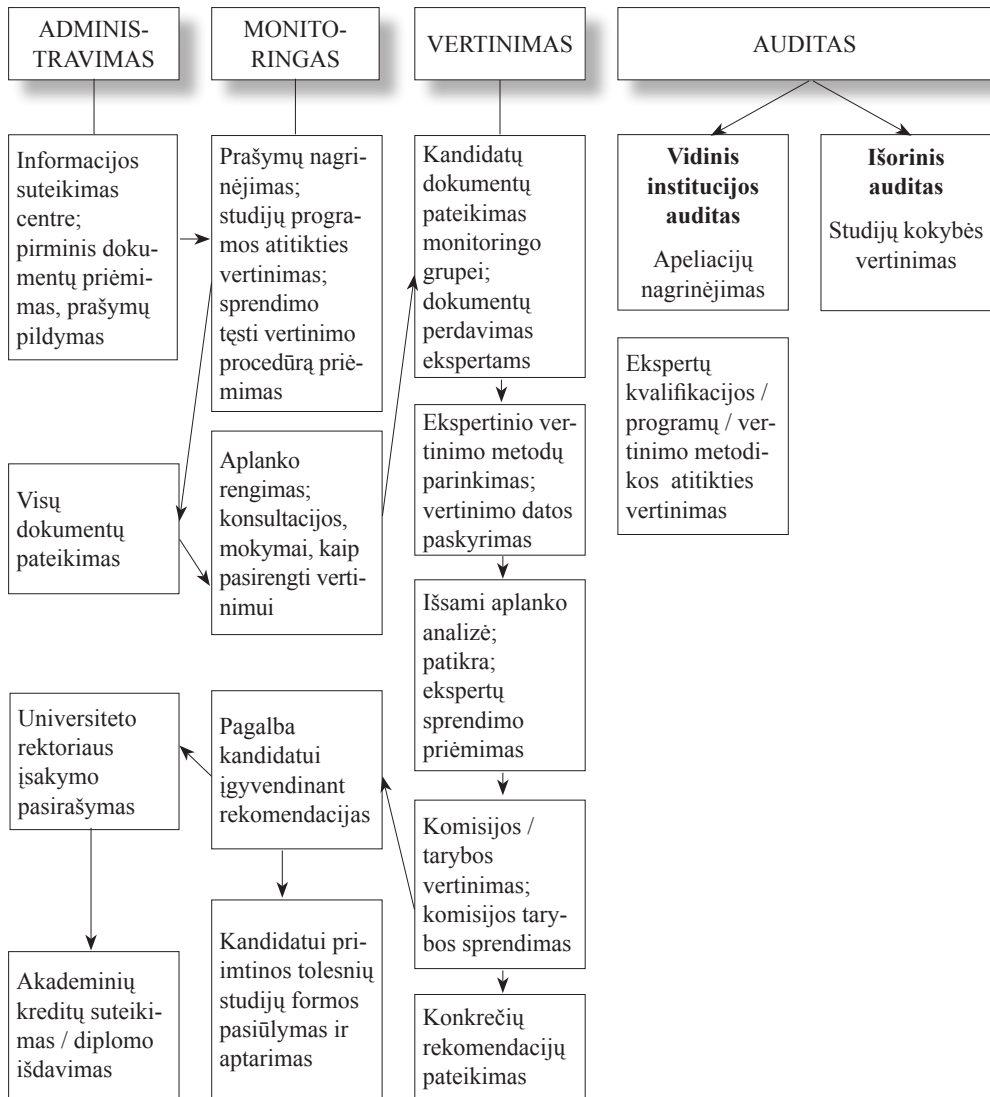
1. Suderinti ir atidžiai išnagrinėti vertinimo planą.
2. Išnagrinėti visus įrodymus ir suteikti grįžtamąjį ryšį.
3. Atlikti galutinį vertinimą ir priimti sprendimą.

Atsižvelgdami į neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo bei pripažinimo etapus, procedūros suskirstymą pagal funkcijas bei vaidmenų ir atsakomybės pasiskirstymą atliekant pačią vertinimo bei pripažinimo procedūrą, pateikiame vertinimo bei pripažinimo procedūros sudedamąsias dalis (žr. 1 pav.). Apibendrindami siūlome išskirti keturias pagrindines neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo procedūros sudedamąsias dalis: administravimą, monitoringą, vertinimą ir auditą. Grafinis procedūros vaizdas pateikiamas 2 paveikslėlyje.

Nuolatinų komisijos narių dalyvavimas leidžia užtikrinti, bent jau kiekvieno padalinio lygmeniu, kad harmoningai ir teisėtai bus priimtas sprendimas dėl diplomo vertinimo.

Galutinis sprendimas universiteto rektoriaus įsakymu pranešamas kandidatams.

VII etapas – **konkrečių rekomendacijų įgyvendinimas**. Kai komisija / taryba konstatuoja dalinį įvertinimą, nurodo, kokių dar įgūdžių ir žinių trūksta ar reikia papildomai įgyti, ir pateikia konkrečias rekomendacijas kandidatui. Bet tuo pačiu

2 pav. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo bei pripažinimo procedūros sudedamosios dalys

metu komisija / taryba įpareigoja monitoringo grupę detalai numatyti galimus pakeitimus, kuriuos apsvarsto per susirinkimą dalyvaujant kandidatui. Kokie dalykai bus įtraukti į diplomą, jo turinys, terminai – dėl viso to deramasi ir kalbama su pačiu kandidatu, o kai kuriais atvejais net ir su jo įmone, jei ji suinteresuota šio

kandidato išsilavinimu ar kvalifikacijos tobulinimu.

Taigi susirinkimo metu tikslinama:

- kokius darbus reikia padaryti (projekto arba atliekamos stažuotės, praktikos „užduočių sąsiuvinis“, reikalingas pristatymui parengti, aplankui arba baigiamajam moksliniam darbui parašyti);

- kokių rezultatų tikimasi, naudojami ištekliai: globa, parama, dokumentai ir kt.;
- atlikimo terminai.

Tuomet asmeniui, teikusiam prašymą įvertinti ir pripažinti neformalioju ir savaiminiu būdu įgytas žinias, suteikiama galimybė atnaujinti vertinimo procedūrą, siekiant įgyti universitetinį išsilavinimą. Iškilus būtinybei, jei pateikiama apeliacija, ji nagrinėjama įgyvendinus visas kandidatui pasiūlytas rekomendacijas.

Kiekvienos sudedamosios dalies pagrįstumas yra funkcinis, todėl, pagal sistemų teorijos principus, kiekvienos dalies egzistavimas yra būtinas sistemai išlaikyti, o tai labai svarbu efektyviam sistemos veikimui. Kaip pavaizduota 2 pav., kandidatas, siekiantis akademinį kreditą už neformalioju bei savaiminiu būdu įgytas žinias ir įgūdžius, atvyksta į padalinį, atsakingą už neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimą ir pripažinimą. Jame gauna visą reikalingą informaciją, pateikia pirminei atrankai reikalingus dokumentus bei parašo prašymą. Išnagrinėjusi prašymą, monitoringą atliekanti vertintojų grupė patikrina toje aukštojo mokslo institucijoje turimų programų atitiktį ir priima sprendimą tęsti vertinimo procesą ar ne. Tuomet kandidatas privalo pateikti visus neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūrai reikalingus dokumentus. Kai visi dokumentai yra patikrinami, kandidatas rengia aplanką (angl. *portfolio*), kuriame pateikia išsamų turimų kompetencijų aprašą. Šio proceso metu kandidatas glaudžiai bendrauja su monitoringo grupe, kuri, jei būtina, suteikia jam konsultacijas, kaip tinkamai pristatyti neformalioju ir

savaiminiu būdu įgytas žinias bei įgūdžius. Kandidato pateiktus dokumentus monitoringo grupė perduoda ekspertams, kurie paskiria žinių bei įgūdžių vertinimo metodą (-us) ir patikros datą. Ekspertai yra specialiai vertinti pamokyta grupė, kurią sudaro tam tikro dalyko specialistas (-ai), centro vadovas / direktorius ir tos srities specialistas iš išorės. Užsienio šalių taikomoje neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo praktikoje į ekspertų grupę pakviečiamas įmonės ar organizacijos specialistas, dirbantis toje srityje, kuris, vertindamas kandidato mokymosi pasiekimus, labiau atsižvelgia į patirtinį mokymosi aspektą. Ši ekspertų grupė įvertina kandidato aplanką ir patikrina žinias pagal jau iš anksto kandidatui žinomą mokymosi pasiekimų vertinimo metodą. Ekspertai priima sprendimą ir visi dokumentai bei ekspertų priimtas sprendimas perduodami komisijai / tarybai, kuri, jei būtina, gali išsikviesti kandidatą pokalbiui ir tik paskui priima galutinį sprendimą bei pateikia rekomendacijas. Galutinis sprendimas perduodamas administracinei grupei ir rektoriaus įsakymu skelbiamas kandidatui. Galutinis sprendimas gali būti tam tikrų dalykų universitetinių kreditų suteikimas, taip pat dalinis kreditų suteikimas ir / ar rekomendacijų tolesnei veiklai pateikimas. Vykdamas tolesnę veiklą, siekiant universitetinio išsilavinimo ar kitų dalykų kreditų, monitoringo grupė padeda įgyvendinti kandidatui pateiktas rekomendacijas, pasiūlo jam priimtinas tolesnių studijų formas bei aptaria tolesnių studijų planą.

Kontrolės vykdymas užtikrinamas institucijos vidaus bei išorinio audito. Institucijos vidaus audito pareiga yra svarstyti

apeliacijas, kurios numatytos neformaliojo bei savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo ir pripažinimo etapuose, taip pat užtikrinti ekspertų, atliekančių vertinimą, kvalifikaciją, nustatyti, ar vertinimo metodikos atitinka aukštojo mokslo institucijos programas. Išorinis auditas, kaip ir visuose universitetuose, atliekamas pagal numatytą tvarką; pagrindinis šio audito tikslas – studijų kokybės vertinimas.

Apibendrinimas

Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procese svarbus vaidmuo tenka tiek vertintojui, tiek pačiam kandidatui, todėl atsakomybė skirstoma į individualią ir institucinę, kurios tam tikruose vertinimo bei pripažinimo etapuose susipina – įtraukiama administracinė grupė, vertintojas ir pats kandidatas. Vertinimo proceso efektyvumas, galutinio rezultato pasiekimas priklauso nuo aiškaus vaidmenų pasiskirstymo bei visų sektorių interesų ir geranoriškumo suderinamumo. B. Stanikūnienė ir P. Jucevičienė (2004) pabrėžia individo asmeninio potencialo aspektą, teigdamos, kad mokymasis iš patirties – tai procesas, sąlygotas individualių žmogaus prigimtinių savybių, poreikių, turimo supratimo ir pastangų efektyviai atlikti įvairius savo gyvenimo vaidmenis, o jo kokybinė raiška kinta priklausomai nuo to, kokį veiklos refleksijos būdą pasirenka individas. Išryškinti individo vidiniai veiksniai – prigimtinės asmenybės savybės, saugumo, bendravimo, pripažinimo ir saviraiškos poreikiai bei įvairūs gyvenimo vaidmenys – neleidžia įvertinti, koku lygiu vyksta pats patirtinis moky-

masis. Anot autorių, atskira veiksmų grupė atskleidžia šio proceso kokybę: individo požiūriai, polinkis bei patirtis bendrauti ir bendradarbiauti, diskutuoti bei atlikti veiklos refleksiją. Taigi, atžvalga į besimokančiojo individualias skirtybes, sugebėjimą ir pasirengimą aprašyti ir pateikti neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimus vertinimui ir pripažinimui padės kandidatui atlikti veiklos refleksiją ir kartu suteiks atsakomybę už studijų programos pasirinkimą, suderintą studijų grafiką, pateiktą įrodymų, reikalingų neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimams vertinti, validumą, autentiškumą bei savalaikį paskirtų vertinimo eigos etapų ir užduočių įvykdymą.

Kandidatui suteikiama daug savarankiškumo visame neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo bei pripažinimo procese. Jis pats planuojasi laiką, prisiima atsakomybę už reikiamų dokumentų pateikimą, tinkamą turimos patirties, žinių bei įgūdžių dokumentavimą. Asmuo pagal sau tinkamą grafiką suderina veiksmų planą su administracine grupe ir jos konsultuojamas pasiruošia vertinimui. Neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo bei pripažinimo sistemos, apimančios kelis etapus, procedūras, vertinimo modelius, vienas iš pagrindinių tikslų yra sudaryti palankias sąlygas suaugusiems, neatsižvelgiant į jų amžių, išsilavinimą, rasę ir lytį, siekti universitetinio išsilavinimo ir prisitaikyti prie kintančių darbo rinkos poreikių. Pagrindinė doktrina yra aktyvus besimokančiųjų dalyvavimas priimant sprendimus nuolat vykstančių konsultacijų ir derybų metu.

Išvados

1. Straipsnyje, remiantis mokslinės literatūros analize, metodologiškai pagrįsta neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūra, nustatyti šios procedūros etapai.
2. Pagal funkcijas išskirtos administracinės, monitoringo, vertinimo bei audavimo sudedamosios neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūros dalys.
3. Išsamiai aprašyta neformaliojo ir savaiminio mokymosi pasiekimų vertinimo procedūra ir pateiktas šios procedūros elementų veiklos mechanizmas.

LITERATŪRA

- Allwright D., Bailey K. M. Focus on the language classroom: An introduction to classroom research for language teachers. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Bee H. L. Journey of adulthood. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 2000.
- Borich G. D. & Tombari M. L. Educational psychology: A contemporary approach. New York: Harper Collins College publishers, 1996.
- Brooks Jacqueline Grennon, Brooks Martin G. In search of understanding: The case for constructivist classrooms, revised editon. 2002.
- Bruner J. Acts of meaning. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1990.
- Bulajeva T. Žinių ir kompetencijų vertinimas: kaip sukurti studentų pasiekimų vertinimo metodiką. Vilnius: Petro ofsetas, 2007.
- Candy P. C. Self-direction for lifelong learning. San Francisco: Jasey-Bass, 1991.
- Jucevičienė P. Modulinio mokymo teorija. Edukologijos idėjos Lietuvos sistemos modernizavimui. Kaunas: Technologija, 1989, p. 474–481.
- Littlejohn S. W. Theories of human communication. Belmont, CA: Wadsworth / Thomson Learning, 2001.
- Merriam S. B. The role of cognitive development in Mezirow's transformational theory // Adult Education Quarterly. 2004, vol. 55 (1), p. 60–68.
- Mezirow J. Learning to think like an adult: Core concepts of transformation theory. Learning as transformation. San Francisco: Jossey-Bass, 2000, p. 3–34.
- Oskarsson M. Self-assessment of language proficiency: Rationale and applications // Language Testing 6, 1989, p. 1–13.
- Piaget Jean. To understand is to invent. New York: Grossman, 1973.
- Šliogerienė J. Autonominių studijų individualizacijos lingvodidaktiniai parametrai. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2002.
- Stanikūnienė B., Jucevičienė P. Mokymosi iš patirties ypatumai: individo asmeninio potencialo aspektas // Socialiniai mokslai. 2004, 4 (46).
- Taylor E. W. Analyzing research on transformative learning theory cited in Mezirow J. and Associates. Learning as transformation. San Francisco: Jossey Bass, 2000, p. 285–328.
- Tennant M. C. Perspective transformation and adult development // Adult Education Quarterly. 1993, 44 (1), p. 34–42.
- Todd R., Watson R. Induction from self-selected concordances & self-correction // System. 2001, 29, p. 91–102.
- What is constructivism? Constructivism in the classroom. Prieiga per internetą: http://carbon.cudenver.edu/~mryder/itc_data/constructivism.html (žiūrėta 2008 m. sausio 19 d.).

THE ORGANIZATION OF ASSESSMENT PROCESS OF NON-FORMAL AND INFORMAL LEARNING ACHIEVEMENTS

Jolita Šliogerienė

S u m m a r y

Assessment and recognition of non-formal and informal learning achievements has been widely discussed and some researches have already been done in Lithuania. Talking about the administration of

any procedure, the application of procedures and assessment mechanisms for non-formal and informal learning, the transparency of decision making, the competence of the staff evaluating the candidate and

personal experience of the experts who are going to do the assessment is expected.

Having analyzed the scientific literature as well as some results of the researches carried out in different countries and the experience they have in the validation and accreditation of non-formal and informal learning, the procedure of the assessment and recognition of non-formal and informal learning can be classified into two types: administrative and assessment.

Having taken into account the stages, the procedure of the assessment and recognition of non-formal and informal learning according to the functions that should be performed as well as the responsibility of the institution and the individual involved in the process of validation and accreditation, we present

the structural elements of the procedure itself. The procedure is presented from the point of view of the functions – the structural elements are analyzed according to the function they perform. Four main elements of the procedure of the assessment and recognition of non-formal and informal learning are defined: administration, monitoring, assessment and audit. According to the systems theory, the existence of each element is essential to have a complete system and to function effectively.

The steps that should be taken by the candidate while undergoing through the procedure of assessment and recognition of non-formal and informal learning achievements are described in the article.

Keywords: assessment process, non-formal and informal learning, stage, type.

Iteikta: 2008 10 10

Priimta: 2009 01 13